

KOŚCIELNE PRAWO KONSTITUCYJNE

KOŚCIÓŁ I PRAWO 5(18) 2016, nr 2, s. 67-77

<http://dx.doi.org/10.18290/kip.2016.5.2-4>

Patrycja Kukulska

CEL WIZYTY AD LIMINA APOSTOLORUM

Jednym z obowiązków biskupa diecezjalnego jest odbywanie wizyty *ad limina Apostolorum* połączone ze złożeniem sprawozdania o stanie diecezji Biskupowi Rzymu. Obowiązek ten ma uzasadnienie historyczne, teologiczne oraz kanoniczne w prymacie Biskupa Rzymu [Konieczny 2012, 579; Mazurkiewicz 2012, 589-91; Krzywda 2008; Krukowski 2005, 206]. Już św. Paweł uważał za swój obowiązek spotkać się ze św. Piotrem [Pawluk 2002, 174], stąd praktyka ta powstała w pierwszych wiekach chrześcijaństwa [Orzeszyna 2006, 19]. Wizyta została usankcjonowana w wielu aktach normatywnych, począwszy od Synodu w Sardyce w 343 r. [Krukowski 2005, 206]. Rzymska Stolica Biskupia była i jest punktem odniesienia dla komunii wszystkich Kościołów. Biskupi zwracają się do papieża, jako następcy św. Piotra. Wizyta obecnie nie może być rozumiana, jako zwykły akt prawno-administracyjny, polegający na wykonywaniu obowiązku rytualnego, protokolarnego i prawnego, ponieważ podczas niej Najwyższy Pasterz przyjmuje pasterzy Kościołów partykularnych i omawia z nimi kwestie związane z ich misją w Kościele¹. W związku z częstym zaliczaniem do celów wizyty czynności składających się na jej przebieg [Sitarz 2014a, 255;

MGR LIC. PATRYCJA KUKULSKA – doktorant, Katedra Prawa Kanonizacyjnego i Sakramentów Świętych, Instytut Prawa Kanonicznego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: patrycjakwiecien@wp.pl

¹ Congregazione per i Vescovi, *Direttorio per la visita «ad limina»* (29.06.1988), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1988; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, red. i oprac. M. Sitarz, A. Romanko, U. Wasilewicz, P. Zając, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2013, s. 499-515 [dalej cyt.: Dyrektorium], wstęp.

Sitarz 2014b, 736-37; Rybak 2000, 219-35; Zając 2015, 53] w niniejszym artykule zostanie podjęta próba wyodrębnienia tych dwóch elementów wizyty, a także charakterystyka jej przebiegu.

1. PRZEBIEG WIZYTY

Prawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.² wskazuje na obowiązek biskupa polegający na przedłożeniu sprawozdania o stanie diecezji, a także udaniu się w tym samym roku do Rzymu dla uczczenia grobów świętych Apostołów Piotra i Pawła oraz spotkania z Biskupem Rzymu (kan. 400). Jednak w innych dokumentach³ nawiedzanie progów apostoelskich składa się z trzech głównych punktów, tj. 1) nawiedzenie i uczczenie grobów Apostołów Piotra i Pawła; 2) spotkanie z papieżem i 3) rozmowy w dykasteriach Kurii Rzymskiej. Wizyta powinna odbywać się w taki sposób, aby przynieść spodziewany owoc (PB 31).

1.1. Nawiedzenie grobów Apostołów Piotra i Pawła

Uczczenie grobów Apostołów, jest to liturgiczna czynność i centralny moment wizyty, w której konkretyzuje się komunია Kościoła [Sitarz 2014b, 737]. Pielgrzymka do grobów Apostołów była praktykowana od początku chrześcijaństwa i ze względu na jej głębokie znaczenie duchowe przysługuje jedynie biskupom. Podczas niej wyrażana jest jedność Kościoła (Dyrektorium, wstęp). Przejawia się ona w Liturgii, która jednoczy wspólnotę kościelną i umacnia uczestniczących w niej zarówno biskupów, jak i wiernych (Dyrektorium 3.1.1.). Pielgrzymka do grobów Apostołów konkretyzuje się w celebrowaniu Liturgii, umacnia wspólnotę eklezjalną [Krukowski 2005, 261]. Najważniejsze nabożeństwa są odprawiane w Bazylikach św. Piotra i św. Pawła za murami [Rybak 2000, 230].

² *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

³ *Ioannes Paulus PP. II, Constitutio apostolica de Romana Curia Pastor Bonus* (28.06.1988), AAS 80 (1988), s. 841-912; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 217-57 [dalej cyt.: PB], art. 31; *Dyrektorium*, nr 3; *Secretaria Status, Regolamentoo Generale della Curia Romana* (30.04.1999), AAS 91 (1999), s. 629-99, art. 141.

Urząd ds. Koordynacji Wizyty w porozumieniu z sekretarzem konferencji biskupów lub z przedstawicielem kontaktuje się z Bazylikami patriarchalnymi św. Piotra i św. Pawła w celu ustalenia daty, miejsca do celebracji Mszy św. i Liturgii Godzin czy Słowa. Przed wizytą następują ustalenia dotyczące środowiska i osób uczestniczących w Liturgii, aby zapewnić odbycie się aktu w sposób godny i odpowiedni ze względu na cel wizyty (Dyrektorium 3.1.1.). Urząd ds. Koordynacji ustala również czas i przyczynę uroczystości w Bazylikach patriarchalnych Matki Bożej Większej i św. Jana na Lateranie, jeżeli biskupi indywidualnie i w grupie chcą, aby taka uroczystość się odbyła (Dyrektorium 3.1.4.). Wskazane jest, aby biskupom podczas wizyty towarzyszyli pielgrzymi z diecezji lub regionów biskupów i inni obywatele mieszkający w Rzymie i we Włoszech (Dyrektorium 3.1.5.). Do Dyrektorium został dołączony rytuał, który ma pomagać w odprawianiu niniejszych nabożeństw (Dyrektorium 3.1.3.) [Rybak 2000, 231].

1.2. Spotkanie z Ojcem Świętym

Kolejnym elementem wizyty jest spotkanie biskupa z Następcą św. Piotra. Odbywa się ono w dniu i godzinie określonej przez Prefekturę Domu Papieskiego (Dyrektorium 3.2.1.). Dokładny czas i miejsce spotkania z papieżem, jeżeli będzie ono możliwe osobiście lub zbiorowo, jest przekazywane zainteresowanym stronom lub przedstawicielowi (Dyrektorium 3.2.2.). Papież podczas spotkania indywidualnego lub zbiorowego z biskupami danej prowincji kościelnej jest poinformowany o sprawozdaniu ze stanu diecezji i wygłasza do nich przemówienie [Krukowski 2005, 261]. Podczas spotkania obowiązuje obowiązkowy strój: sutanna wraz z fioletowym pasem (Dyrektorium 3.2.3.). Zwykle papież przemawia do biskupów na specjalnej audyencji [Jakubowski i Solarczyk 2002, 161].

Wizyta *ad limina* ma szczególne znaczenie w życiu Kościoła, ponieważ jest szczytem relacji pasterzy Kościoła partykularnego z papieżem. Podczas tego spotkania zostaje podjęty dialog dotyczący spraw dobra Kościoła i posługi pasterskiej. Papież utwierdza biskupów w wierze i miłości oraz wspiera ich duchowo. Pozwala ona na wzmocnienie więzów hierarchicznej wspólnoty oraz ukazuje katolickość Kościoła i jedność Kolegium Biskupów (PB 29). Spotkanie to stanowi potwierdzenie i umocnienie kolegialności, z której wynika jedność w różnorodności [Sitarz 2014b, 737].

W wizytach uczestniczą członkowie konferencji biskupów, podzielonej ewentualnie na mniejsze zespoły, co również podkreśla jedność kolegiąlną pomiędzy biskupami. Pomimo, że poszczególne spotkania odbywają się w grupach, jednak to zawsze biskup diecezjalny zdaje sprawozdanie oraz odbywa wizytę w imieniu całego swojego Kościoła. Podczas spotkania z papieżem ma on prawo i obowiązek rozmawiać bezpośrednio o wszystkich zagadnieniach związanych z jego posługą w diecezji⁴.

Wizyta ma szczególne znaczenie w życiu Kościoła, ponieważ jest szczytem relacji biskupa, będącego pasterzem Kościoła partykularnego, z biskupem Kościoła powszechnego. Podczas spotkania następuje utwierdzenie w wierze i miłości biskupów przez papieża, a także umocnienie więzów hierarchicznej wspólnoty oraz ukazanie katolickości Kościoła i jedność Kolegium Biskupów (PB 31). Wizyty *ad limina* są przejawem i zarazem środkiem komunii pomiędzy biskupami, a papieżem. Z tej okazji biskupi spotykają się z następcą św. Piotra, zbierając się wobec niego zgodnie z zasadą katolickości⁵.

1.3. Kontakt z Kurią Rzymską

Organy kurialne są narzędziami „posługi Piotrowej” i są one bezpośrednio związane z papieżem, stąd wizyta biskupów w Kurii Rzymskiej jest niezwykle istotna. Biskupi odbywając wizytę w różnych dykasteriach oraz trybunałach przedstawiają problem, zadają pytania, proszą o informację, wyjaśnienia oraz odpowiedzi na wszystkie prośby. Wskazane jest, aby odpowiedni przedstawiciele dykasterii złożyli wizytę przewodniczącym poszczególnych komisji. Wizyta ta ma odbywać się w duchu komunii i miłości (Dyrektorium 3.3.1.).

Dykasterie powinny być informowane z wyprzedzeniem o sprawozdaniach pięcioletnich oraz o kwestiach szczególnych, którymi biskupi chcą się zająć osobiście podczas wizyty. Urząd ds. Koordynacji Wizyty ustala

⁴ Congregazione per i Vescovi, Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi *Apostolorum successores* (22.02.2004), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2004; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 517-711 [dalej cyt.: AS], nr 15.

⁵ Ioannes Paulus PP. II, Adhortatio apostolica post-synodalis de Episcopo ministro Evangelii Iesu Christi pro mundi spe *Pastores gregis* (16.10.2003), AAS 96 (2004), s. 825-924; tekst polski w: Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostolska Pastores gregis o biskupiej posłudze Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata*, Wydawnictwo M, Kraków 2006 [dalej cyt.: PG], nr 57.

dzień i godzinę wizyty. Takie działania powinny być podjęte w celu zwiększenia skuteczności wizyty (Dyrektorium 3.3.2.).

Urząd ds. Koordynacji udziela biskupom wyjaśnień o kompetencjach poszczególnych dykasterii, sprawach dotyczących urzędów czy osób, z którymi współpracują, obyczajów, danych do kontaktów z instytucjami udzielającymi im pomocy podczas wizyty (Dyrektorium 3.3.4.). Podczas wizyty łącznej jeden z biskupów przedstawia sytuację duszpasterską w regionie. Jeżeli w trakcie wizyty w dykasterii wśród uczestników jest przewodniczący konferencji biskupów lub komisji wydaje się wskazane, aby wystąpił w imieniu grupy, przedstawiając i referując sprawę (Dyrektorium 3.3.5.). Wyjaśnienia kierowane do dykasterii nie są oficjalne do momentu zapisaania i zarejestrowania ich w sposób zwykły dla Kurii Rzymskiej, ale mogą one służyć jako informacje, porady, wskazówki i ogólne wyjaśnienie lub jako rozwiązanie konkretnych problemów, wobec których powinno się zastosować standardowe praktyki zatwierdzone przez doświadczenie i tradycję kanoniczną (Dyrektorium 3.3.6.).

Dzięki wizytom biskupów w dykasteriach Kurii Rzymskiej pogłębia się dialog między nimi a Stolicą Apostolską. Wizyta umożliwia także wymianę informacji oraz przekazywanie wniosków i sugestii. Ta współpraca pozwala na rozwój Kościoła, jego dobra oraz zachowanie wspólnej dyscypliny (PB 30). Dykasterie są zobowiązane do utrzymywania ścisłych kontaktów z Kościołami partykularnymi (PB 26).

1.4. Możliwość kontaktu z rzymską rzeczywistością kościelną i duszpasterską

Pomimo, że wizytę można podzielić na trzy główne etapy (PG 57), nie należy zapominać, że mogą się na nią składać inne spotkania, które również służą osiągnięciu konkretnych celów. Biskupi, którzy sobie tego życzą, mogą mieć jedno lub więcej spotkań w jednej z parafii rzymskich lub innej społeczności szczególnie znaczącej, również z ośrodkami dzieł religijnych, kulturalnych, charytatywnych, itp. Spotkania te powinny być podejmowane dla promowania wzajemnego zrozumienia i wymiany doświadczeń duszpasterskich wokół podobnych i interesujących zagadnień (Dyrektorium 3.4.1.). Jeżeli będzie to możliwe, przy ustalaniu tych spotkań powinien być wzięty pod uwagę własny kościół krajowy biskupa, jeżeli takowy jest w Rzymie lub parafie personalne albo kościół kardynalski, szczególnie, jeśli są one ośrodkami działalności duszpasterskiej (Dyrektorium 3.4.2.).

Urząd ds. Koordynacji zajmuje się ustaleniem dnia, miejsca takiej wizyty oraz osób biorących w niej udział. Urząd ten współpracuje z właściwymi centrami duszpasterskimi Wikariatu Rzymu (Dyrektorium 3.4.4.). Biskupi polscy ponadto wizytują kościół pod wezwaniem św. Stanisława, Papieskie Kolegium Polskie i Papieski Instytut Polski oraz Ambasadę RP przy Stolicy Apostolskiej [Krukowski 2005, 261]. Szczególnym wyrazem wspólnoty kościelnej podkreślonej przez wizytę *ad limina* jest nawiązanie współpracy zarówno duszpasterskiej, jak i charytatywnej (Dyrektorium 3.4.4.).

2. CEL WIZYTY

Celem wizyty od początku nie pozostawało jedynie nawiedzenie grobów Apostołów Piotra i Pawła, ale przekazanie papieżowi informacji i uzyskanie osobistego wpływu Ojca Świętego na odwiedzających go biskupów [Długosz 1933, 177; Krukowski 2005, 261]. Również obecnie wizyta nie jest jedynie zwykłym aktem prawno-administracyjnym, polegającym na wykonywaniu obowiązku rytualnego, protokolarnego i prawnego.

Spotkanie z biskupami stanowi kluczowy moment sprawowania posługi duszpasterskiej Ojca Świętego (Dyrektorium, wstęp). Wizyta *ad limina* stanowi potwierdzenie i umocnienie kolegalności, z której wynika jedność w różnorodności. Nie sposób opisać celu wizyty bez dokładnego wyjaśnienia pojęć kolegalności i jedności.

2.1. Kolegalność

Kolegalność jest to wynikający z apostołowości Kościoła sposób sprawowania władzy w Kościele związany z pasterską posługą biskupów w jedności z papieżem i pod jego przewodnictwem, przejawiający się w łączności biskupa, jako widzialnej Głowy Kościoła partykularnego z jego prezbiterium poprzez radę kapłańską oraz wiernymi świeckimi za pośrednictwem rad parafialnych, a będący wyrazem wspólnej troski o Kościół [Napiórkowski 2002, 322-23].

Dzięki kolegalności afektywnej biskup nigdy nie jest sam, ponieważ zawsze pozostaje w jedności ze swoimi braćmi w biskupstwie oraz z papieżem. Kolegalność ta wyraża się jako kolegalność efektywna na soborze powszechnym oraz we wspólnym działaniu rozproszonych na całym świecie biskupów, promowanym i akceptowanym przez papieża. Afektywność

kolegialna przejawia się m.in. poprzez synod biskupów, wizyty *ad limina*, włączenie biskupów diecezjalnych w działanie Kurii Rzymskiej, poprzez współpracę misyjną, synody partykularne, konferencje biskupów oraz zaangażowanie w ekumenizm i dialog międzyreligijny (AS 12).

Chrystus osobiście wybrał i ustanowił grono Dwunastu, stawiając na jego czele Piotra Apostoła, dając im tym samym udział w swojej władzy. Apostołowie zatroszczyli się także o swoich następców. Wspólnoty złożone z jednej lub kilku prowincji kościelnych z czasem zaczęły tworzyć kolegium święte, kapłańskie lub braterskie, stanowiące kontynuację kolegium apostołskiego. Jedność biskupów w dziejach gwarantowała określona wśród nich hierarchia z Biskupem Rzymu na czele. Kolegialność odnosiła się do wspólnoty biskupów z papieżem zjednoczonych braterstwem i miłością. Fundamentem kolegialności biskupów jest Duch Święty oraz miłość. Pomimo wielu wydarzeń w dziejach Kościoła pojęcie kolegialności zostało zachowane i znalazło swoją wykładnię w dokumentach Soboru Watykańskiego II⁶. Władza Kolegium Biskupów została określona jako własna, najwyższa i powszechna [Napiórkowski 2002, 322-23].

W Kościele kolegialność jest rozumiana jako zasada sprawowania władzy [Krukowski 1985, 46]. W Kościele powszechnym ma miejsce wtedy, gdy Biskup Rzymu będąc biskupem Kościoła lokalnego, jest jednocześnie Głową całego Kolegium i transcenduje w pewien sposób Kolegium Biskupów jako zasada ich jedności. Relacja końcowa II Nadzwyczajnego Synodu Biskupów (1985 r.) podkreślała związek teologii kolegialności z teologią Kościoła, jako komunii wskazując m.in. na wizyty *ad limina Apostolorum* i apostołskiej wizyty papieża. Wizyta *ad limina* staje się m.in. formą urzeczywistniania zasady kolegialności w sensie troski Głowy Kolegium Biskupów o cały Kościół. Biskupi wypełniają swoje funkcje nauczania, uświęcania i kierowania kolegialnie, czyli w hierarchicznej wspólnoty z innymi członkami Kolegium oraz z Biskupem Rzymu [Napiórkowski 2002, 322-23].

2.2. Jedność

Jedność Kościoła jest istotnym przymiotem niewidzialnej i widzialnej struktury Kościoła, polegającym na wewnętrznej jednolitości jego zasadni-

⁶ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio dogmatica de Ecclesia *Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-71; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Pallottinum, Poznań 2002, s. 104-66 [dalej cyt.: LG], art. 18-29.

czych składników. Jedność stanowi z innymi przymiotami, takimi jak świętość, powszechność, apostołskość, kryterium prawdziwości Kościoła i wiąże się z niepowtarzalnością Kościoła, jako Chrystusowej wspólnoty zbawienia [Nagy 1997, 1143].

Jedność Kościoła w pierwszych wiekach chrześcijaństwa konkretyzowała się jako *communio ecclesiarum*, w której obowiązywały wspólne wyznaczenie wiary, jedność sakramentów, jedność hierarchiczna, zapewniające możliwość rozpoznawania i eliminacji odmiennych interpretacji Objawienia. Sobór Watykański II dokonał reaktualizacji obrazu Kościoła, akcentując wymiar trynitarny, mistyczny, sakramentalny Jego struktury [Górka 1997, 1144].

2.3. Pozostałe cele wizyty

Wizyta *ad limina*, poprzez różne elementy liturgiczne, duszpasterskie i spotkania braterskie, ma za zadanie umocnić w biskupie poczucie odpowiedzialności, jako następcy Apostołów i ożywić komunie z papieżem. Jest ona także szczególnym momentem dla Kościoła partykularnego, który za pośrednictwem swojego przedstawiciela, umacnia więzy wiary, komunii i dyscypliny, jednocząc go z całym Kościołem (AS 15).

Zarówno spotkanie z papieżem, jak i z Kurią Rzymską jest dla biskupa okazją do ukazania sytuacji i oczekiwań jego diecezji oraz stanowi możliwość zapoznania się z nadzieją, radościami i trudnościami Kościoła powszechnego. Podczas tych spotkań biskup ma możliwość uzyskania odpowiednich rad i wskazań dotyczących problemów jego diecezji. Wizyta jest niezwykle istotna nie tylko dla biskupów, ale także dla papieża, ponieważ podczas niej może, przyjmując pasterzy Kościołów partykularnych, rozważać z nimi zadania ich misji pasterskiej. Wizyta jest zatem wyrazem pasterskiej troski o cały Kościół (AS 15).

ZAKOŃCZENIE

Z powyższej analizy wynika, że celem wizyty jest pogłębianie jedności i kolegalności z papieżem. Nie można stwierdzić, że jedynym jej celem jest nawiedzenie grobów Apostołów Piotra i Pawła oraz spotkanie z Biskupem Rzymu, a także wizyta w Kurii Rzymskiej. Elementy te składają się na jej przebieg i świadczą jedynie o doniosłych celach, jakie jej towarzyszą. Już

od początków dziejów chrześcijaństwa ukształtowała się praktyka wizyty i nie była ona związana jedynie z samym aktem nawiedzania Stolicy Piotrowej. Biskupi przez dokonywanie tego zwyczaju dążyli do pogłębiania jedności i kolegalności z papieżem. Pomimo, że obowiązek obecnie nazywa się nawiedzaniem progów apostoelskich, nie opiera się on jedynie na odbyciu podróży, ale na znaczeniu, jakie ma spotkanie pasterzy Kościołów partykularnych z Głową Kościoła. Wizyta *ad limina* ma szczególną wartość, ponieważ jest szczytem relacji pomiędzy biskupami a papieżem. Podczas tego spotkania, papież utwierdza biskupów w wierze i miłości oraz wspiera ich duchowo. Wizyta pozwala na wzmocnienie więzów hierarchicznej wspólnoty oraz ukazuje kolegalność i jedność Kościoła.

BIBLIOGRAFIA

Źródła prawa

- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984.
- Congregazione per i Vescovi, Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi Apostolorum successores (22.02.2004), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2004; tekst polski w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 517-711.
- Congregazione per i Vescovi, Direttorio per la visita «ad limina» (29.06.1988), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1988; tekst polski w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2, red. i oprac. M. Sitarz, A. Romanko, U. Wasilewicz, P. Zajac, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2013, s. 499-515.
- Ioannes Paulus PP. II, Adhortatio apostolica post-synodalis de Episcopo ministro Evangelii Iesu Christi pro mundi spe Pastores gregis (16.10.2003), AAS 96 (2004), s. 825-924; tekst polski w: Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostoelska Pastores gregis o biskupiej posłudze Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata, Wydawnictwo M, Kraków 2006.
- Ioannes Paulus PP. II, Constitutio apostolica de Romana Curia Pastor Bonus (28.06.1988), AAS 80 (1988), s. 841-912; tekst polski w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 217-57.
- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-71; tekst polski w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje, Pallottinum, Poznań 2002, s. 104-66.
- Secretaria Status, Regolamento Generale della Curia Romana (30.04.1999), AAS 91 (1999), s. 629-99.

Literatura

- Długosz, Teofil. 1933. „Biskupia visitatio liminum.” *Collectanea Theologica* 14, nr 1-2:173-249.
- Górka, Leonard. 1997. „Jedność Kościoła. I. Dzieje problematyki.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 9, red. Edward Gigilewicz, 1144. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Jakubowski, Wojciech, i Marek Solarczyk. 2002. *Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego. Wybrane zagadnienia instytucjonalne*. Warszawa: Instytut Nauk Politycznych. Uniwersytet Warszawski.
- Konieczny, Mariusz. 2012. „Prymat papieża.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, red. Edward Gigilewicz, 579. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Krukowski, Józef. 1985. *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Krukowski, Józef. 2005. „Biskupi.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 229-72. Poznań: Pallottinum.
- Krzywda, Józef. 2008. *Prymat papieski i Kolegium Biskupów w świetle nauki Vaticanum I i II*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.
- Mazurkiewicz, Rafał. 2012. „Prymat papieża. II. Aspekt prawnokanoniczny.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, red. Edward Gigilewicz, 589-91. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Nagy, Stanisław. 1997. „Jedność Kościoła.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 8, red. Edward Gigilewicz, 1143. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Napiórkowski, Stanisław. 2002. „Kolegialność.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 9, red. Edward Gigilewicz, 322-23. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Orzeszyna, Krzysztof. 2006. „Ad limina apostolorum.” W *Leksykon teologii pastoralnej*, red. Ryszard Kamiński, Wiesław Przygoda, i Marek Fiałkowski, 19. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Pawluk, Tadeusz. 2002. *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*. T. 2, *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne.
- Rybak, Ryszard. 2000. „Wizyta *ad limina* w obowiązującym ustawodawstwie Kościoła.” *Poznańskie Studia Teologiczne* 9:219-35.
- Sitarz, Mirosław. 2014a. „Wizyta *ad limina*.” W *Wielka Encyklopedia Prawa*. T. 2, *Prawo kanoniczne*, red. Grzegorz Leszczyński, 255. Warszawa: Fundacja „Ubi societas, ibi ius”.
- Sitarz, Mirosław. 2014b. „Wizyta *ad limina Apostolorum*.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, red. Edward Gigilewicz, 736-37. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Zajac, Paweł. 2015. *Kościół partykularne w ustawodawstwie Jana Pawła II. Zarys problematyki*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

Cel wizyty ad limina Apostolorum

Streszczenie

Ad limina Apostolorum oznacza obowiązek biskupa diecezjalnego i zrównanych z nim w prawie (wikariusz apostolski, opat terytorialny, prałat terytorialny, administrator apostolski administratury apostolskiej erygowanej na stałe, ordynariusz wojskowy, ordynariusz sprawujący władzę w Ordynariacie Personalnym dla byłych anglikanów, administrator apostolski Personalnej Administratury Apostolskiej Świętego Jana Marii Vianney'a) odwiedzenia, w ustalonym czasie, grobów Apostolskich i zdania relacji o stanie swoich Kościołów partykularnych. Dlatego też przedmiotem artykułu jest scharakteryzowanie celów wizyty *ad limina Apostolorum*. Autor opisuje każdy etap wizyty: 1) uczczenie grobów Apostołów Piotra i Pawła; 2) spotkanie z papieżem i 3) odwiedzenie dykasterii Kurii Rzymskiej. Zasadniczym celem wizyty jest wzmocnienie kolegialności i jedności w Kościele.

Słowa kluczowe: biskup, Biskup Rzymu, jedność, kolegialność

Purpose of the Visit ad limina Apostolorum

Summary

Ad limina Apostolorum means the obligation of the diocesan bishop and those who are equal to him under law (apostolic vicar, territorial abbot, territorial prelate, apostolic administrator of an apostolic administration which has been erected on a stable basis, military ordinary, personal ordinary of personal ordinariates for anglicans entering into full communion with the catholic Church and apostolic administrator of Personal Apostolic Administration of Saint John Maria Vianney) to visit, at stated times, the thresholds of the Apostles, and to present themselves before the pope to give an account of the state of their particular Churches. Therefore, the subject of the article is to characterize the purposes of the visit *ad limina Apostolorum*. The Author describes each stage of the visit: 1) venerating the tombs of the Blessed Apostles Peter and Paul; 2) meeting the Roman Pontiff and 3) visiting the Roman dicasteries. The essential purpose of the visit is to strengthen collegiality and unity in the Church.

Key words: bishop, Roman Pontiff, unity, collegiality

Information about Author: PATRYCJA KUKULSKA, J.C.L. – Ph.D. student, Department of Canonization Law and Sacramental Law, Institute of Canon Law, Faculty of Law, Canon Law and Administration at the John Paul II Catholic University of Lublin; Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Poland; e-mail: patrycjakwiecien@wp.pl

